

УДК 372.881.111.1

ЗДІЙСНЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Баркасі В.В., Філіпп'єва Т.І.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

У статті розглядаються завдання і проблеми військово-патріотичного виховання у вузі. Показані шляхи їх вирішення. Проаналізовано основні документи, в яких викладено цілі та принципи військово-патріотичного виховання. Запропонована методика аудиторної та позааудиторної роботи у вищому навчальному закладі в цьому напрямку.

Ключові слова: аудиторна робота, військово-патріотичне виховання, іноземна мова, навчання та виховання, позааудиторна робота.

Постановка проблеми. Патріотизм є однією з найважливіших духовних цінностей, яка формується з дитинства і керує всім свідомим життям людини, будучи інтегральною якістю особистості. Військово-патріотичне виховання не можна ізолювати від професійної підготовки, розглядати його у відриві від навчального процесу. Це цілеспрямована діяльність зі взаємодії всіх структурних підрозділів університету та студентів. Навчання й виховання – це єдиний нерозривний педагогічний процес, коли здійснюється не тільки передача і засвоєння знань, умінь і навичок, а й формування особистості з певними моральними, етичними і, перш за все, цивільними. Отже, спільна робота викладачів і студентів є основою військово-патріотичного виховання.

Стан дослідження проблеми. Ця тема була в усі часи в центрі уваги філософів, учених, педагогів. Вона знайшла своє відображення в працях Аристотеля, Платона, Сократа, Цицерона, Т. Мора, Т. Кампанелли, Ф. Рабле, Я. Коменського, П. Гольбаха, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, Й. Гердера, А. Дістервега, І.Г. Сковороди, Е. Канта, О. Духновича, К. Ушинського, С. Гессена, А. Грамші, К. Поппера. У сучасній українській педагогіці проблемі національного військово-патріотичного виховання присвячені роботи І. Беха, Г. Біленької, В.О. Білоусової, А. Бойко, М. Боришевського, Г. Ващенко, О.І. Вишневського, Ю. Завалевського, М. Зубалія, П. Ігнатенка, Г. Касяновича, В. Каюкова, Б. Кобзаря, В.Г. Кузя, М.В. Левківського, Г.П. Пустовіта, Ю.Д. Руденка,

А.Й. Сиротенка, М.Г. Стельмаховича, О.В. Сухомлинської, К.І. Чорної, М.Д. Ярмаченка, та ін. Військово-патріотичне виховання розглядається вченими та педагогами як складова всієї цілісної системи виховання в університетах України та являє собою систематичну і цілеспрямовану діяльність по формуванню у студентів високої патріотичної свідомості, почуття вірності Батьківщині, готовності виконати свій громадський обов'язок щодо захисту її інтересів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сутність військово-патріотичного виховання студентів у процесі викладання дисципліни «Іноземна мова» визначає необхідність побудови навчального процесу на основі нового дидактичного інструментарію, що передбачає включення в роботу зі студентами різних технологій: впровадження активних форм і методів організації практичних занять, орієнтованих на інтеграцію матеріалу з інших навчальних дисциплін; підготовка відповідного методичного забезпечення для самостійного опрацювання студентами культурологічного, дослідницького, художнього матеріалу патріотичної спрямованості; зміна співвідношення аудиторної та самостійної роботи студентів в бік збільшення останньої.

Мета статті полягає в розгляді та обґрунтуванні положень про те, що будь-яка навчальна дисципліна в університеті, крім змістовної сторони навчання, має потужний виховний потенціал, що сприяє в тому числі і військово-патріотичному вихованню. Успіх формування військово-патріотичних якостей у студентів в процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова» визначається наступними умовами, які випливають з вище розглянутих завдань і принципів: наукове забезпечення цілеспрямованого підходу до вирішення проблеми військово-патріотичного виховання, виділення в освітній програмі спеціальних тем, питань, проблем, ситуацій, які чинять ефективний вплив на формування у студентів патріотичної свідомості, залучення кожного студента до участі в різному роду творчої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Мета, завдання і принципи патріотичного виховання сформульовані в Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді [2]. У Концепції зазначається, що національне патріотичне виховання – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів і інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків по захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню України як правової та демократичної держави.

Найважливішим пріоритетом у цьому плані є формування ціннісного ставлення особистості до свого народу, Батьківщини, держави, нації. Воно сприяє спадкоємству духовних і культурних цінностей українського народу, досягненню високої культури взаємин.

У Концепції підкреслюється, що складовою частиною патріотичного виховання, особливо пріоритетною під час військової загрози, є військово-

во-патріотичне виховання. Воно зорієнтоване на формування у молодой людини особистої готовності до захисту Вітчизни. Зміст військово-патріотичного виховання визначається національними інтересами України і покликане забезпечити активну участь громадян у забезпеченні її захисту від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання проводиться комплексно, в єдності всіх його складових, отже передбачає виконання системи таких завдань: закріплення в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України; виховання поваги до Конституції України, Законів України та державної символіки; підвищення престижу військової служби; усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю; формування і утвердження гуманістичної моралі, толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; культивування кращих рис української ментальності, таких як працьовитість, свобода, справедливість, доброта, чесність, дбайливе ставлення до природи; формування мовної культури.

Як і будь-яка дисципліна, іноземна мова має забезпечити розвиток загальнокультурних компетенцій – якостей, які характеризують соціальну зрілість студента. Загальнокультурна компетенція стосується розвитку культури особистості та суспільства у всіх її аспектах [3].

Виходячи з цього, можна конкретизувати загальнокультурні компетенції, які можуть бути сформовані у випускника університету в процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова». Серед них такі як володіння культурою мислення, здатність до сприйняття інформації, узагальнення, аналізу, постановки мети і вибору шляхів її досягнення; вміння логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову; бути здатним до використання знань іноземної мови у професійній і міжособистісній комунікації; володіти здатністю слідувати легітимним етнічним і правовим нормам; володіти толерантністю і здатністю до соціальної адаптації. Саме розвиток загальнокультурних компетенцій кожної людини сприяє вирішенню завдання, поставленого Комісією ЮНЕСКО з освіти, – навчитися жити разом, розвиваючи знання про інших, їх історію, традиції і спосіб мислення [4].

Беручи до уваги, що любов до своєї Вітчизни починається з любові до малої Батьківщини, необхідно приділяти особливу увагу формуванню та розвитку патріотичних почуттів і патріотичної свідомості, соціокультурному середовищу конкретного регіону. Без виховання почуття патріотизму, гордості за досягнення вітчизняної науки, культури, техніки, освіти і спорту неможливо зберегти пам'ять і зберегти культурно-історичну спадщину наших предків, нашого народу, формувати патріотичну свідомість студентської молоді. Виходячи з цього, доцільно включити в навчальну програму дисципліни «Іноземна мова» такі теми патріотичної спрямованості, як «Моя Альма-матер», «Місто, в якому я вчуся», «Моя мала Батьківщина», «Видатні особистості минулого і сьогодення», «Країни мови, яку ми вивчаємо» та ін.

В рамках вивчення іноземної мови студенти пізнають історію не тільки своєї країни, але і

інших країн з їх пам'ятками, досягненнями, народними традиціями і звичаями що веде до зміцнення дружби народів, виховання почуття інтернаціоналізму, поваги до різних культур і традицій.

Розвиток загальнокультурних компетенцій студентів відбувається за допомогою таких форм і методів роботи, які забезпечують діяльнісний, інтерактивний і особистісно-розвивальний характер навчання іноземної мови.

Позааудиторна робота в житті студентської молоді займає особливе місце і активно впливає на професійне становлення майбутнього фахівця: розвиває самостійність і відповідальність за прийняті рішення, вміння працювати в команді, розкриває творчий потенціал студента. Спільна наукова творчість викладачів та студентів – ефективний шлях розвитку здібностей, розкриття талантів, становлення характеру дослідника, виховання ініціативи, розвиток високих ділових і моральних якостей, сприяння формуванню гармонійної особистості, набуття студентами досвіду громадської та організаційної роботи в творчому колективі, потреби і навичок постійної самоосвіти в майбутньому.

У даній статті розглядаються деякі сучасні форми і методи організації навчальної і позааудиторної роботи на заняттях з іноземної мови в університеті.

Оскільки зміст дисципліни «Іноземна мова» заснований на мовній діяльності як усній, так і письмовій, важливе місце в навчальному процесі займає цілеспрямований відбір і правильно організована методика роботи з текстом. Для оволодіння духовною культурою іншого народу, незвичною для нас етикою, на думку Л. В. Щерби, немає іншого шляху, крім пильного читання (під хорошим керівництвом) творів видатних іноземних письменників в оригіналах, оскільки художній текст є «тричі культурним об'єктом»: зміст художнього твору є національно культурним за визначенням; мова – «матеріал», з якого «виготовлений» художній текст, – це один з найважливіших культурних феноменів; художній текст як твір мистецтва сам є фактом культури [5]. Однак, з метою використання текстів художніх творів на мовному навчальному занятті необхідно, перш за все, зробити їх відбір. Важливим в контексті нашого дослідження є поняття облігаторних книг як справжніх шедеврів національної літератури [1]. На відбір художніх текстів впливають цілі їх використання в мовному навчальному процесі такі як мовні цілі (збагачення словникового запасу, демонстрація можливостей граматичної системи мови і т. ін.); мовленнєві завдання (відправний момент, стимул для дискусії); знайомство з культурою (реалії, явища, події та факти національної культури, тобто, артефакти культури); навички естетичного сприйняття художніх текстів. Основна мета буде служити визначальним чинником у виборі методики роботи над художнім текстом і виділенні одиниць навчання. Відповідно до неї будуть організовуватися діяльність викладача і учнів, прогнозуватися кінцевий результат.

Художній текст має багаті виховні можливості, що дозволяє викладачеві іноземної мови направляти своїх студентів до вирішення складних моральних проблем. Тексти, що мають яскраву

військово-патріотичну спрямованість, допомагають викладачеві формувати такі якості студентів як милосердя, благородство, сміливість, відданість Батьківщині.

У рамках досліджуваної в даній статті теми така робота сприяє формуванню почуття поваги до національних і культурних цінностей країни, мова якої вивчається, а також любові і гордості за рідну землю, працю і героїзм свого народу. Знайомство студентів з «облігаторними» творами зарубіжних письменників (англійських, американських, німецьких, французьких – в залежності від того, яка мова вивчається студентами) показує студентам, що для будь-якого народу Батьківщина, пам'ять про її героїчне минуле, її мирне сьогодення і гідне майбутнє – першорядні цінності. Такі твори впливають на патріотичні почуття студентів безпосередньо, дають можливість осмислити такі національні та особисті цінності як любов до Батьківщини, повагу до її славетного минулого і сучасного, готовність захищати інтереси Батьківщини. Різноманітність форм роботи на занятті сприяє чуйному сприйняттю студентами образів героїв, їх думок і настрою. Знайомство з зарубіжною літературою в процесі вивчення мови дає можливість студентам познайомитися з культурою народу, зрозуміти національно-специфічні особливості його менталітету, а також порівняти спосіб життя, звичаї своєї країни і країни, що її мова вивчається. Проведення таких паралелей має велике виховне значення – студенти усвідомлено, аналізуючи події і дії літературних персонажів, порівнюють і ідентифікують свої вчинки з вчинками персонажів, оцінюють з моральної точки зору описувані події і дії, тим самим розширюючи свої уявлення про життя в цілому і його моральні аспекти, зокрема. Як приклад, можна звернутися до високого потенціалу військово-патріотичного виховання художньої літератури, присвяченій Другій світовій війні. Один з яскравих прикладів – повість А. де Сент-Екзюпері «Військовий льотчик». Як лейтмотив червоною ниткою проходить через усю повість ненависть до фашизму, почуття страждання і болю за розорену Батьківщину, необхідність єдності і згуртованості в боротьбі за перемогу. Таке ж сильне емоційне, а, отже, виховне значення має знайомство і рефлексія щодо таких творів як «Прощай зброя» Е. Хемінгуей, «Вогонь» А. Барбюса, «На Західному фронті без змін» Е.М. Ремарка, «Смерть героя» Р. Олдингтона.

Поетичний текст також має великий виховний потенціал. Поезія як іноземних, так і українських творців, перекладена на інші мови, естетично і духовно збагачує студентів, допомагає проникнути в красу природи, психологію людини, гостроту її переживань. Глибокий вплив поетичного слова сприяє утвердженню в молодих людях любові до Батьківщини, до традицій і звичаїв як своєї країни, так і зарубіжжя, формує почуття патріотизму. Наприклад, знайомство з творами антивоєнного циклу «Вірші про Війну і патріотизм» англійського поета Томаса Гарді, усвідомлення глибини переживань і сумнівів, що охопили поета, допомагає розставити правильні акценти в оцінці своєї громадянської позиції по відношенню до проблеми війни і миру, вірнос-

ті Батьківщині і своєму народу. Сюди ж можна віднести вірші інших «окопних поетів» – Р. Брука про патріотизм, З. Сассун про жахи війни, У. Оуен про науку війни. На позааудиторних заняттях і заходах студенти не тільки знайомляться з самими творами, а й декламують їх, що сприяє більш глибокому проникненню в естетику вірша, а також аналізують зображальні засоби мови, беруть участь в конкурсах на кращий переклад поетичного твору українською мовою.

Важливим для виховання почуття патріотизму та громадянської відповідальності під час навчання іноземної мови є і звернення до кращих зразків сучасної української поезії, насиченої цією тематикою і перекладеної на інші мови. Наприклад, вірш «Любіть Україну» Володимира Сосюри, «Моя Україна» М. Ткача, «Як ти любиш Україну» О. Лупія та інші. І, безумовно, твори українських поетів-класиків являються потужним виховним арсеналом. Конкурси читців, інсценування, а також проведення вечорів патріотичної пісні в позааудиторний час – цікаві і розвиваючі види діяльності, що сприяють формуванню у студентів військово-патріотичних цінностей, пробуджують у них кращі якості особистості.

Не можна недооцінювати в процесі вивчення іноземної мови виховне значення прислів'їв, приказок і фразеологізмів і порівняння їх з українськими еквівалентами, адже саме в них відображено накопичений народом і пропущений через цензуру життя кодекс моралі і правила життя, а також використання краєзнавчого матеріалу в процесі вивчення іноземних мов в університеті.

Вивчення і пропаганда героїчної історії як країни, що вивчається, так і своєї Вітчизни, оцінка історичних подій – іще один шлях військово-патріотичного виховання студентів. Приклади безкорисливого служіння Вітчизні – яскравий зразок для молоді для прояву соціальної активності і множення слави своєї Батьківщини. Автори статті планують досліджувати ці аспекти в своїх подальших дослідженнях.

Висновки і пропозиції. Іноземна мова як навчальна дисципліна має величезний виховний потенціал, який сприяє формуванню правильної громадянської позиції студентів та формуванню військово-патріотичних ідеалів. Звернення на заняттях до творчості як зарубіжних, так і вітчизняних письменників, поетів, використання пісенних, країнознавчих, краєзнавчих текстів, прислів'їв і приказок з використанням сучасних ефективних форм і методів навчання з одного боку, сприяють удосконаленню якості навчання, а з іншого – дають широкі можливості для формування моральних якостей, які засвоюються у формі особистих преференцій, мотивів і установок молоді людини. Виховання справжнього громадянина-патріота України, формування його патріотичних почуттів, патріотичної свідомості, патріотичних переконань на сьогоднішній день є одним з пріоритетних напрямків виховної системи в університеті і вимагає відповідної науково-теоретичної і практичної підготовки та доповнень до спільного плану виховної роботи, а також безпосередньої підготовки до такої роботи викладачів іноземних мов.

Список літератури:

1. Верещагин Е. М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. 4-е изд., перераб. и доп. // Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М.: Рус. яз., 1990 (Библиотека преподавателя русского языка как иностранного). – 246 с.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-67DEEC287CD4D/list-D4A04AF326> – Назва з екрана.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навч. посібник. – 5-е вид, доп. і переробл. [Електронний ресурс] // Н. Є. Мойсеюк. – К., 2009. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16930803/pedagogika/kompetentsiya_sut_struktura_osnovni_vidi – Назва з екрана.
4. Співробітництво України та ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation> – Назва з екрана.
5. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность // Л. В. Щерба. – Л.: Наука, 1974. – 428 с.

Баркаси В.В., Филиппьева Т.И.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТА СРЕДСТВАМИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация

В статье рассматриваются задачи и проблемы военно-патриотического воспитания в вузе. Показаны пути их решения. Проанализированы основные документы, в которых изложены цели и принципы военно-патриотического воспитания. Предложена методика аудиторной и внеаудиторной работы в вузе в этом направлении.

Ключевые слова: аудиторная работа, военно-патриотическое воспитание, иностранный язык, обучение и воспитание, внеаудиторная работа.

Barkasi V.V., Filippjeva T.I.

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

THE IMPLEMENTATION OF MILITARY PATRIOTIC EDUCATION OF UNIVERSITY STUDENTS BY MEANS OF FOREIGN LANGUAHES

Summary

The article deals with the tasks and problems of military patriotic education at the university. The ways of their solving are given. The basic documents regarding the aims and principles of a military patriotic education are analyzed. The methods of classroom and project activity in this sphere are given.

Keywords: classroom work, military-patriotic education, foreign language, training and education, extracurricular work.